

Kl. 1 LO G

język polski

Temat: **Poezja metafizyczna Mikołaja Sępa Szarzyńskiego.**

Mikołaj Sęp Szarzyński (1550-1581) - poeta, pochodzący z zamożnego rodu szlacheckiego z okolic Lwowa. Studiował w Lipsku i w Wittenberdze. W młodości prawdopodobnie był protestantem. W swojej twórczości wypowiadał się jednak jako gorliwy katolik, co wskazuje na to, że powrócił do katolicyzmu. Większość wierszy M. Sępa Szarzyńskiego zaginęła. Brat poety opublikował ocalałe utwory w zbiorze *Rytmy albo wiersze polskie* w 1601 roku. Wśród nich znalazły się m.in. sonety.

1. O sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego w skrócie.

- Zapowiedź nowej epoki.
- Poezja o charakterze religijnym.
- **Człowiek rozdarty** między światem doczesnym a wiecznym.
- **Dwoista natura człowieka** – duch i materia w **ciągłym konflikcie**.
- **Samotność** człowieka we wszechświecie.
- **Bóg jako ratunek** przed upadkiem.

2. Geneza sonetów Mikołaja Sępa Szarzyńskiego.

Sonet Mikołaja Sępa Szarzyńskiego nie od razu stały się popularne.

- Twórczość poety nie została doceniona za jego życia.
- Wiele utworów zaginęło.
- W 20 lat po śmierci poety jego brat Jakub zebrał część utworów Sępa i wydał je drukiem.
- *Rytmy albo wiersze polskie* uznano za wartościowe dopiero w XIX w. – w 1827 r. ukazało się wydanie zbioru opracowane na podstawie odnalezionego pierwodruku.

3. Sonet jako gatunek.

Sonet Mikołaja Sępa Szarzyńskiego osiągnęły doskonałość gatunkową.

- Sonet jest zbudowany z 14 wersów ułożonych w cztery strofy.
- Dwie pierwsze strofy sonetu mają charakter opisowy, dwie ostatnie – refleksyjny.
- Sonet w odmianie włoskiej składa się z 2 strof po 4 wersy i 2 strof po 3 wersy.
- Sonet w odmianie francuskiej to 3 strofy po 4 wersy i ostatnia 2-wersowa.
- W utworach autorstwa Sępa Szarzyńskiego dodatkowo można dostrzec bogactwo wyrafinowanych środków artystycznych: oksymorony, paradoksy, metafory, symbole,

wyliczenia, zdania wielokrotnie złożone, inwersje, przerzutnie - autor nakłania czytelnika do uważnej lektury, poszukiwania sensów; środki wprowadzają dramatyzm do utworu.

3. Główne motywy.

W *Sonetach* Mikołaja Sępa Szarzyńskiego można odszukać motywy typowe dla baroku:

- życie człowieka jako walka,
- *vanitas* – marność.

Źródło:<https://www.dlaucznia.pl/lekcja/jezyk-polski,nauka-o-literaturze,barok,lektury,mikolaj-sep-szarzynskisonety?code=cbe30ee4be434aefc4acf97893ac8120a0d4704d&state=K8k6pUeWfeX2eJxfrmSe9Jyi44Favotrl>

4. *Sonet IV* z omówieniem i ćwiczeniami.

Mikołaj Sęp Szarzyńskiego

Sonet IV

O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem

Pokój — szczęśliwość; ale bojowanie

Byt nasz podniebny[1]: on srogi ciemności

Hetman[2] i świata łakome marności

O nasze pilno czynią[3] zepsowanie.

Ciało, Dusza, Grzech Nie dosyć na tym, o nasz możny Panie!

Ten nasz dom[4] — ciało —, dla[5] zbiegłych lubości[6]

Niebacznie[7] zajrzając[8] duchowi zwierzchności,

Upaść na wieki żądać nie przestanie.

Cóż będę czynił w tak straszliwym boju,

Wątpli, niebaczny, rozdwojony w sobie?

Bóg, Zbawienie, Zwycięstwo Królu powszechny, prawdziwy pokoju

Zbawienia mego, jest nadzieja w tobie[9]!

Ty mnie przy sobie postaw, a prześpiecznie[10]

Będę wojował i wygram statecznie[11]!

Przypisy

[1]

podniebny — tu: dziejący się pod niebem, a więc na ziemi. [przypis edytorski]

[2]

srogi ciemności hetman — szatan. [przypis redakcyjny]

[3]

pilno czynią — usilnie starają się. [przypis edytorski]

[4]

dom — metafora ciała jako domu była popularna w liryce staropolskiej. [przypis edytorski]

[5]

dla (daw.) — tu: z powodu. [przypis edytorski]

[6]

zbiegłe lubości — przemijające przyjemności. [przypis edytorski]

[7]

niebacznie (daw.) — nieostrożnie. [przypis edytorski]

[8]

zajrzeć a. *zażrzeć* (daw.) — zazdrościć. [przypis redakcyjny]

[9]

Królu powszechny, prawdziwy pokoju Zbawienia mego, jest nadzieja w tobie — możliwy jest również inny podział składniowy: *Królu powszechny, prawdziwy pokoju, zbawienia mego jest nadzieja w Tobie*. [przypis edytorski]

[10]

prześpiecznie (daw.) — bezpiecznie. [przypis redakcyjny]

[11]

statecznie (daw.) — pewnie. [przypis edytorski]

Źródło: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/sonet-iv-o-wojnie-naszej-ktora-wiedziemy-z-szatanem-swiatem--i-cialem.html>

Omówienie

Interpretacja wybranych sonetów Mikołaja Sępa Szarzyńskiego pozwala określić kondycję człowieka – słabego, rozdartego, wierzącego w Opatrzność, ale niepozbawionego wolnej woli.

W *Sonecie IV O wojnie naszej, którą wiedziemy z szatanem, światem i ciałem* poeta określa los człowieka – jest nim ciągła wojna.

- 1. strofa – pokój jest szczęściem, jednak **losem człowieka jest wojna**. Czyhają na niego **szatan** („srogi ciemności hetman”) i **doczesne pokusy** tego świata.
- W 2. strofie podmiot liryczny zwraca się do Boga i kontynuuje skargę przedstawioną w strofie 1. Oprócz szatana i marności świata, tym, co prowadzi człowieka do upadku, jest jego własne ciało.
- W 3. strofie osoba mówiąca zadaje Bogu pytanie, które pozostanie pytaniem retorycznym. Zastanawia się, jak się bronić, kiedy człowiek jest słaby, nierozumny i rozdarty. Nazywa Boga królem, prawdziwym pokojem i sam dochodzi do wniosku, że nadzieją na zbawienie jest właśnie Pan.
- Ostatnia 2-wersowa strofa znów zawiera apostrofę do Boga z prośbą o to, aby Bóg był obok, a wówczas uda się odnieść zwycięstwo w boju.

Źródło: <https://www.dlaucznia.pl/lekcja/jezyk-polski,nauka-o-literaturze,barok,lektury,mikolaj-sep-szarzynskisonety?code=cbe30ee4be434aefc4acf97893ac8120a0d4704d&state=K8k6pUeWfeX2eJxfrmSe9Jyi44Favotrl>

Ćwiczenia

1. W jakiej sytuacji egzystencjonalnej znajduje się podmiot liryczny z *Sonetu IV*? Opisz ją, zwracając uwagę na epitety, którymi sam siebie określa.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Wyjaśnij sens pierwszej strofy.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Jaka relacja łączy człowieka z *Sonetu IV* z Bogiem? Jak postrzegany jest przez niego Stwórca.

.....
.....
.....
.....
.....